

по-добра комунікація, інтеракція з други потребители при ниски или почти никакви разходи от страна на потребителите.

От друга страна, социалните общности са свързани с риска за компаниите. Основните проблеми произтичат от интензивността на зареждане на съобщенията, проблема с доверието, сигурността и неочакваните последици, които произтичат от генерирането на съдържанието от страна на самите потребители. В някои случаи, недостатъците на онлайн общностите могат да надхвърлят предимствата им и да полсужат като бариера пред внедряването на социалните общности. С други думи, всяка компания, в сферата на туризма трябва да отчита тези специфики преди да пристъпи към изграждане на своя онлайн общност.

Одержано редакцією 28.01.2015
Прийнято до публікації 02.02.2015

Summary. *Silvena Dencheva. Effectiveness of travel online community. Measuring the effectiveness of online community is a very crucial problem for the community managers. Effectiveness as economic category is measured in reaching certain results and comparing them with the target. In the paper we have aimed at creating methodic for measuring the effectiveness of the travel virtual community. In this regard, we offer methodic that can be adapted to the specific of the business and the strategy of the organization.*

Keywords: *effectiveness, online community, engagement.*

УДК 378.147 37.013

Р. П. Загнибіда

ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розкривається роль і значення позааудиторної роботи студентів у процесі їхньої професійної підготовки. Обґрунтовується система позааудиторної роботи у вищому навчальному закладі, основними видами якої вважається самостійна робота, науково-дослідницька, практика, дозвіллева діяльність. Аналізуються основні функції позааудиторної діяльності студентів.

Ключові слова: *позааудиторна діяльність, самостійна робота, науково-дослідницька діяльність, практика, дозвіллева діяльність, професійна підготовка, фахівець сфери обслуговування.*

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх фахівців сфери обслуговування – складний, динамічний процес. Підвищення вимог до майбутнього фахівця з готельно-ресторанного господарства та до обсягу знань, умінь і навичок, якими він повинен оволодіти, викликає потребу дослідження педагогічної системи, умов становлення інноваційно орієнтованого фахівця, визначення закономірностей професійної підготовки і застосування їх протягом організації навчально-виховного процесу. Важлива роль у цьому процесі належить позааудиторній діяльності.

Для ґрунтового вивчення питання професійного самовдосконалення у системі позааудиторної діяльності необхідно уточнити сутність самого терміну «позааудиторна діяльність». До зазначеного при визначенні сутності поняття «позааудиторна діяльність», на нашу думку, необхідно враховувати такі характеристики як: різні види освітньої і виховної діяльності вищого навчального закладу (навчання, виховання, практика, самостійна); інтерес і запити студентів (навчальні, творчі, професійні, культурні, дозвіллеві, самовдосконалення особистісного та професійного);

організованість діяльності у позааудиторний час, управління, супровід, методичне забезпечення.

Позааудиторна діяльність студентів виконує функцію розширення професійних знань та умінь студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, особистісних і професійних якостей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню визначення сутності дефініції «позааудиторна діяльність» приділяють увагу С. Вітвицька, М. Ізмайлова, А. Калініченко, О. Коберник, А. Кузьмінський, О. Максимець, Л. Ніколенко, Л. Петриченко, М. Соловей та ін. Аналіз результатів досліджень надають нам можливість розглядати позааудиторну діяльність у якості складової цілісного навчально-виховного процесу. Проте єдиної думки щодо визначення такого поняття немає.

У своєму дослідженні виходили з того, що чітко організована позааудиторна діяльність у вищому навчальному закладі є одним із визначальних чинників підвищення ефективності теоретичної і практичної підготовки фахівців сфери обслуговування до майбутньої професійної діяльності.

Так, О. Максимець, розглядаючи сутність позааудиторної роботи на засадах системного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного і культурологічного підходів, визначає позааудиторну роботу як систему взаємопов'язаної діяльності суб'єктів педагогічного процесу, що здійснюється в позааудиторний час і спрямована на розв'язання завдань професійної підготовки майбутніх фахівців, формування в них сукупності компетенцій, професійної культури і мислення [7].

У площині досліджуваної нами проблеми особливий інтерес становить тлумачення сутності поняття, подане З. Курлянд, яка розглядає позааудиторну роботу студентів як процес, у якому домінує елемент самореалізації. Авторка вважає, що вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. З. Курлянд вказує на те, що позааудиторна робота має бути орієнтована на особистість студента [10].

Розглядаючи проблеми організації позааудиторної діяльності з розвитку лідерського потенціалу особистості, Л. Ніколенко доводить, що позааудиторна робота у вищому навчальному закладі є дуалістичним процесом: з одного боку – соціальним, оскільки допомагає індивідові адаптуватися в суспільстві та взаємодіяти в різних життєвих ситуаціях поза навчанням, з іншого – індивідуальним, оскільки спрямовується на формування особистості студента, закріплення в кожного активної громадської та професійної позиції, розвиток і реалізацію особистісного потенціалу [9].

Важливою для нас є наукова позиція В. Попової [13], котра у своєму дисертаційному дослідженні розглядає позааудиторну діяльність як сукупність практико-орієнтованих занять, під час яких студент є суб'єктом діяльності відповідно до власних інтересів.

Нам імпонує наукова позиція Н. Скрипник, яка розглядає позааудиторну діяльність як необхідну складову цілісного навчально-виховного процесу, «тому що вона вміщує різні заходи навчального і виховного характеру» та визначає позааудиторну діяльність як «систему взаємопов'язаної діяльності суб'єктів освітнього процесу, що є невід'ємною складовою професійної підготовки і здійснюється поза розкладом навчальних занять». Автор зазначає, що поняття «позааудиторна робота» розглядається науковцями з двох позицій: як складової виховної роботи і як складника навчально-виховного процесу. Вона зазначає, що «позааудиторна діяльність» вимагає як від об'єктів, так і від суб'єктів навчально-виховного процесу активності та

добровільності [3]. З огляду на зазначене термін «позааудиторна діяльність», найбільше відповідає сутності нашого дослідження.

Мета статі – проаналізувати особливості позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку студентів майбутніх фахівців сфери обслуговування в системі їх професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позааудиторна діяльність вважається науковцями продовженням аудиторної роботи, окремим елементом цілісного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців. Протягом позааудиторної діяльності студент самостійно займається виконанням навчальних завдань, творчих робіт професійного характеру, розвитком професійних умінь і навичок, науково-дослідною роботою, професійною самоосвітою та самовдосконаленням, а також організацією дозвілля відповідно до інтересів і потреб індивіда та з метою отримання задоволення. Позааудиторна діяльність у вищому навчальному закладі будується не для студентів, а разом із студентами, з урахуванням їхніх інтересів і можливостей.

Основними принципами, покладеними в основу організації позааудиторної діяльності в умовах вищого навчального закладу визначено такі: *гуманізація* (створення умов для формування людяної гуманної, доброзичливої особистості, творчої самореалізації, кращих якостей, здібностей студентів, джерел їхніх життєвих сил, гуманізація міжособистісних взаємовідносин); *демократизація* (співпраця студентів і викладачів, добровільна участь, відмова від авторитарного стилю взаємодії, керівництва, сприйняття особистості учасника діяльності як вищої соціальної цінності, визнання її права на свободу); *системність* (здійснення роботи згідно визначеної системи); *варіативність* (широкий вибір форм, методів, прийомів, технологій, засобів позааудиторної діяльності); *інноваційність* (впровадження нових сучасних способів позааудиторної діяльності); *професійна спрямованість* (спрямованість на досягнення мети професійної підготовки, на набуття професійної компетентності, на професійне самовдосконалення). Завдяки взаємодії сукупності зазначених принципів, які орієнтують майбутнього фахівця на самостійний вибір своєї діяльності, постійний розвиток як особистісних, так і професійних якостей, відбувається безперервний розвиток студента. Позааудиторна діяльність характеризується *відмінними якостями у порівнянні з аудиторною*, а саме: чіткою професійною спрямованістю, охопленням всієї освітньо-професійної діяльності; спрямованістю на забезпечення потреб особистості у творчій, самостійній діяльності за інтересами; стимулюванням до самовдосконалення; сприянням в адаптації, соціалізації, самовизначенні особистості; можливістю самостійного вибору виду, форм діяльності; постійним удосконаленням способів діяльності; залученням до використання інноваційних технологій.

Отже, розглядаємо позааудиторну діяльність як систему взаємопов'язаної роботи суб'єктів освітнього процесу, що є невід'ємною складовою професійної підготовки і здійснюється поза розкладом навчальних занять із метою створення умов для особистісного розвитку студентів і їхньої самореалізації.

Серед науковців немає єдиного підходу до визначення структури позааудиторної діяльності. Вони включають у структуру позааудиторної діяльності різні складові: Г. Овчаренко – напрями роботи, пов'язані з процесом соціалізації особистості студента: науково-дослідницька, суспільно-політична, художньо-естетична, трудова, історико-культурна, етнографічна, фізкультурно-спортивна, організаційно-управлінська [6]; Л. Петриченко – компоненти діяльності: навчально-дослідницька та науково-дослідницька робота, суто виховна позааудиторна робота творчого характеру, студентське самоврядування [12]; Н. Скрипник – підготовку до аудиторних занять, виконання завдань самостійної роботи з навчальних дисциплін, виконання

індивідуальних завдань, пов'язаних з науково-дослідною і культурно-дозвіллевою роботою [3]; О. Стоян – чотири групи діяльності: самостійна робота з підвищення професійного рівня, участь у створенні культурних цінностей, засвоєння культурних цінностей, відпочинок і розваги [5]; С. Савченко – основні групи діяльності: науково-дослідна, суспільно-політична, художньо-естетична, трудова, історико-культурна, фізкультурно-спортивна, організаційно-управлінська [1].

Як бачимо, позааудиторну діяльність вважають цілісним утворенням, що складається зі взаємопов'язаних елементів. У такій діяльності поєднуються різні види праці, спілкування, творчості. Вона реалізується в навчальній, виховній, науково-дослідницькій, культурно-дозвіллевій сферах і здійснюється з метою інтелектуального, культурного, професійного розвитку студентів, їхнього самовдосконалення та стимулювання до формування особистості як майбутнього професіонала. Позааудиторна діяльність є складною системою, компонентами якої є суб'єкти навчально-виховного процесу (викладачі та студенти), навчально-методична література, поняттєво-категоріальний апарат (необхідний для збереження еталонів виконання завдань, реєстрації досягнень студентів та їх динаміки), система організації інформаційного простору, контролю тощо.

Аналіз наукових розвідок з питань організації позааудиторної діяльності в умовах вищого навчального закладу та врахування особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців уможливили виокремити такі її види, які, на наш погляд, сприятимуть професійному самовдосконаленню майбутніх менеджерів туризму: *самостійна робота, науково-дослідницька діяльність, практика, дозвіллева діяльність.*

У своєму дослідженні виходимо з позиції, що позааудиторну діяльність слід розглядати як основний структурний компонент та підсистему навчально-виховної системи вищого навчального закладу. Питання організації позааудиторної діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу та її ролі у процесі професійної підготовки є одним із важливих і дискусійних. Особливість позааудиторної діяльності студентів полягає в тому, що вона передбачає: добровільний вибір студентом тих чи інших форм позааудиторної діяльності, зумовлений зовнішніми (внутрішніми) мотивами; можливість саморозвитку, самоосвіти та самовиховання; розширення кола інформаційного простору для професійного самовдосконалення; інтерактивну взаємодію об'єктів та суб'єктів навчально-виховної діяльності.

Позааудиторна діяльність студентів повинна спрямовуватися на розвиток їхніх професійно значущих якостей, сприяти особистісному становленню майбутніх фахівців, на формування їх особистісних і професійних знань, умінь, навичок; на уможливлення вирішення завдань індивідуального творчого пошуку, сприяння пошуку шляхів подолання навчальних труднощів, забезпечення реалізації діалогічної взаємодії викладача зі студентами. При цьому необхідним є орієнтування на особистісні інтереси студентів та розкриття їхнього творчого потенціалу.

Участь студентів у різних формах позааудиторної діяльності (індивідуальних, групових, масових; у межах вищого навчального закладу та поза ним тощо) дає можливість усвідомити себе суб'єктом професійної діяльності; формує здатність застосовувати власний досвід у типових/нетипових ситуаціях, які можуть виникнути під час практичної діяльності; дозволяє оптимізувати процес формування навичок професійного спілкування; уможливує розкриття творчого потенціалу; сприяє розвитку особистісно-професійних якостей; самостійного пошуку відповідей на суперечливі судження; формує професійну компетентність і готовність до професійної діяльності; дозволяє наблизити теоретичні знання до реальної професійної діяльності майбутнього фахівця сфери послуг і туризму.

Погоджуємося з думкою О. Максимець, котра, досліджуючи роль викладача вищої школи в організації позааудиторної роботи майбутніх фахівців туристичної галузі, доводить, що «зміст і форми позааудиторної роботи визначаються інтересами, уподобаннями і запитам студентів. Проте в організації цієї роботи важливою є її спрямованість на майбутню професійну діяльність [7]».

Урізноманітнення форм позааудиторної діяльності, на наше глибоке переконання, дає змогу охопити різними видами діяльності значну кількість студентів. Окрім того, необхідним є створення умов, за яких студенти можуть обирати собі ту форму роботи, яка їх найбільше зацікавить.

Окреслимо сутність кожного виду позааудиторної діяльності.

Одним із видів позааудиторної роботи є *самостійна робота студентів*. Під самостійною роботою студентів розуміємо підготовку до аудиторних занять і конспектування науково-методичної літератури, виконання завдань для самостійної роботи, вивчення навчального матеріалу (згідно з навчальними планами, за якими вивчення навчального матеріалу виноситься на самостійне опрацювання); підготовка до модульних контрольних робіт, колоквиумів, співбесід із викладачами, заліків, екзаменів тощо; підготовка реферативних повідомлень, інтерпретаційних доповідей, розробка проектів і екскурсійних маршрутів; написання курсових і випускних робіт тощо.

Самостійна позааудиторна робота – це не лише засіб зростання інтелектуального потенціалу, професійної культури, а й платформа формування відповідальності, оволодіння засобами самоактуалізації, самовиховання, самоосвіти. Розвитку творчості студентів сприяють різні форми та види позааудиторної навчально-виховної роботи (дискусійні студентські клуби, клуби за інтересами, індивідуальні консультації та ін.). Питання організації самостійної роботи студентів в умовах сьогодення набирає особливої ваги, що зумовлено передусім її провідним впливом на розвиток пізнавальної активності студентів, можливостями поєднання теоретичної та практичної підготовки, навчальної та позааудиторної діяльності. Окрім необхідності підвищення важливості самостійної роботи студентів у структурі навчання, слід констатувати скрутне економічне становище системи освіти, коли, з одного боку, значно скорочується кількість аудиторних занять, а з іншого – до навчальних планів запроваджуються нові предмети. У традиційній системі професійної освіти самостійна робота часто відіграє роль несуттєвого доповнення до структури навчальної діяльності, а ставлення студентів до неї – формальне. Погоджуємося з думкою М. Солдатенка [2], котрий вважає безплідними концепції самостійної роботи студентів, які проголошують її метою «розвиток самостійності як риси особистості, що полягає у здатності організувати й реалізувати свою діяльність без стороннього керівництва і допомоги». Одним із важливих чинників удосконалення системи позааудиторної діяльності студентів (зокрема, самостійної роботи) є формування у студентів відчуття значущості своєї діяльності. Ефективна організація самостійної діяльності передбачає: постановку мети, складання чіткого плану дій, раціональне виконання мисленнєвих операцій (аналізу та синтезу, індукції та дедукції, узагальнення, порівняння тощо), зіставлення мети діяльності та її результатів, аналіз причин успіху (неуспіху). Активна позиція, необхідна в процесі такої роботи, потребує високого рівня сформованості вміння організовувати свій час (в умовах як аудиторної, так і позааудиторної діяльності).

На сучасному етапі розвитку інформаційного потенціалу глобальних комп'ютерних мереж виникла унікальна можливість активізації позааудиторної діяльності студентів із використанням додаткового засобу отримання інформації щодо особливостей професійної діяльності менеджера туризму як в Україні, так і за рубежом. У цій ситуації роль викладачів зводиться до стимулювання цілеспрямованого

ознайомлення майбутніх фахівців сфери обслуговування з новинами у сфері міжнародного туризму, їхнього обговорення тощо.

Уважаємо, що викладачам слід зосереджувати увагу студентів на необхідності врахування усіх чинників, які позитивно/негативно впливають на процес самостійної діяльності. Окрім цього важливо передбачати форми самоконтролю і самоперевірки, що дає змогу вчасно вносити корективи.

Планування самостійної навчальної позааудиторної діяльності дає змогу студентові усвідомити свою індивідуальність і підібрати засоби для підвищення ефективності своєї професійної діяльності в майбутньому. З цією метою нами здійснено огляд видів і форм самостійної роботи студентів у процесі вивчення окремих дисциплін.

При організації самостійної роботи студентів викладачі повинні прагнути сформулювати у студентів бажання стати самостійними дослідниками в оволодінні професійними знаннями. Виконання завдань позааудиторної самостійної роботи дасть змогу студентам розвинути і закріпити необхідні для цього як особистісні, так і професійні якості.

Здійснений нами огляд науково-методичної літератури, аналіз реального стану організації самостійної діяльності студентів дав нам можливість дійти висновку, що з метою підвищення ролі самостійної роботи в процесі професійного самовдосконалення майбутнього фахівця сфери обслуговування необхідно змінити акцент з теорії на практику, а саме: замінити існуючі традиційні форми і методи самостійної роботи (реферати, повідомлення, опорні конспекти) на інноваційні – розробку планів зустрічі гостей у готелях, підготовку презентацій про заклади ресторанного господарства, моделювання процесу обслуговування споживачів, розробка віртуального сервірування столу, підготовку відео-аудіо презентації готелю чи ресторану тощо; вказати переваги правильного планування вільного часу; оптимізувати процес реалізації самостійної роботи з навчальних дисциплін; створити електронні сервери для доступу студентів до електронних варіантів лекцій, додаткової літератури (як української, так і зарубіжної), методичних вказівок тощо; запровадити таку форму діяльності, як «волонтерство», що передбачає добровільну безоплатну працю студента в агентстві чи турфірмі в позааудиторний час.

Необхідність удосконалення професійної освіти в умовах вищого навчального закладу, перехід до компетентнісної моделі освіти вимагає від викладача вищої школи виконання нових ролей і функцій. Так, сьогодні в діяльності викладача відбувається перенесення акцентів:

- якщо раніше викладач виконував роль режисера навчального процесу, то тепер режисера лежить в основі навчального матеріалу;
- якщо раніше відповідальність за результати навчання «лягала на плечі» педагога, то тепер вона переважно визначається самим студентом;
- раніше реалізовувалось уміння студента працювати під керівництвом викладача, а зараз – уміння працювати самостійно;
- у ролі основної освітньої стратегії процесу професійної підготовки можна виділити принцип проектування, який може реалізуватися завдяки таким стратегіям, як практико-орієнтоване модульне навчання, навчання за допомогою методу кейсів, а також навчання на основі соціальної взаємодії. Своєрідність професійної діяльності сучасного викладача ВНЗ у процесі самостійної позааудиторної діяльності полягає в тому, що сутність, призначення діяльності педагога визначається такими видами діяльності, як підтримка, супровід студента. Допомогти кожному студентові усвідомити власні можливості, увійти у світ культури обраної професії, знайти свій життєвий шлях – такі параметри сучасного викладача вищого закладу освіти [8].

Другий вид позааудиторної діяльності зі студентами – *науково-дослідницька діяльність* – складова професійної підготовки. Науково-дослідницька робота студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу, що передбачає навчання студентів методології і методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями і вміннями творчого підходу до дослідження певних наукових проблем. Цей вид діяльності студентів полягає в пошуковій діяльності, що виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні. Така діяльність спрямована на пояснення явищ і процесів, установлення їх зв'язків і відношень, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання, що своєю чергою сприяє формуванню готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності.

Основними завданнями НДДС, як стверджує сучасна дослідниця З. Слєпкань, є: формування наукового світогляду, оволодіння студентами методологією і методами наукового дослідження; розширення наукової ерудиції майбутнього фахівця; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні теоретичних і практичних завдань; прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності, залучення їх до розв'язання наукових проблем; поглиблення знань у певному науковому напрямі, формування вмінь виконання курсових робіт і дипломних проектів, підготовки наукових публікацій; створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, підготовка й виховання у вищому навчальному закладі резерву вчених-дослідників, викладачів [4].

Науково-дослідницька діяльність студента передбачає самостійне формулювання проблеми та її вирішення або розв'язання складної запропонованої проблеми з подальшим контролем викладача, що забезпечить продуктивну творчу діяльність і формування найбільш ефективних і міцних знань (знань-трансформацій).

При цьому науково-дослідницька позааудиторна діяльність студентів передбачає: науково-дослідницьку роботу, яка включена в графік навчального процесу, хоч і виконується під керівництвом викладача, але здійснюється переважно самостійно (курсіві, дипломні роботи, практичні, лабораторні заняття, виробнича практика з елементами дослідницького характеру); поза графіком навчального процесу (організація студентських науково-практичних конференцій і участь у них, написання наукових статей). Вважаємо, що координувати науково-дослідницьку роботу студентів повинні випускова кафедра, Рада з науково-дослідницької роботи студентів, аспірантів та молодих учених. У результаті самостійної роботи майбутнього фахівця сфери обслуговування з вивчення актуальної проблеми дослідження, проведення експериментальної роботи, формулювання висновків, пропозицій, рекомендацій накопичується досвід здійснення пізнавальної діяльності, розвивається самостійність і активність особистості. Робота з науковим дослідженням (вибір теми, визначення актуальності проблеми, визначення основних етапів і методів дослідження, вчасне виконання поставлених завдань, взаємодія з респондентами, оформлення, представлення і захист, доведення своєї точки зору) дає змогу розвивати проектувальну, аналітико-оцінну компетентність майбутніх фахівців сфери обслуговування.

Важливою умовою підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності є така організація, що передбачає раціональне співвідношення між різними за змістом студентськими науковими роботами (теоретичними, лабораторними й методичними дослідженнями тощо), різноманітними організаційними формами діяльності (лабораторні, індивідуальні заняття, конференції). Необхідно враховувати методику

поступового залучення студентів до науково-дослідницької роботи: від простого до складного, від підготовки реферату до проведення самостійного дослідження. Головне: не варто забувати про вдосконалення професійної спрямованості самої науково-дослідницької роботи студентів. Залучення студентів у такі форми науково-дослідницької роботи є одним із найбільш ефективних методів вироблення в них уміння самостійної творчої праці, що стає необхідним й обов'язковим елементом навчання.

Таким чином, науково-дослідницька робота студентів у вищому навчальному закладі – це найважливіша форма позааудиторної діяльності, що сприяє підготовці майбутнього фахівця сфери обслуговування до інноваційної діяльності, самостійної роботи, добровільної за вибором і внутрішньо вмотивованої, та забезпечує успішнішу адаптацію випускника до реального інноваційного педагогічного процесу. Інновації у професійній підготовці майбутніх фахівців сфери обслуговування передбачають організацію науково-дослідницьких робіт студентів; вивчення, узагальнення та поширення кращого українського, європейського та світового досвіду в сфері туризму; організація і проведення конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгових курсів з проблем професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування та ролі позааудиторної роботи в цьому процесі.

Безсумнівним є той факт, що важливим компонентом професійної підготовки фахівців сфери обслуговування є формування в нього особистісних умінь і навичок, пов'язаних з новими мотиваціями щодо організації власної діяльності, створенням позитивної атмосфери спілкування з клієнтами, колегами тощо, вмінням працювати в колективі, здатністю мобільно діяти в умовах невизначеності та приймати адекватні рішення щодо розв'язання нестандартних/проблемних ситуацій. Унікальну можливість для апробації теоретичних знань надає *практика*. У процесі проходження практики перед майбутнім фахівцем сфери обслуговування постають реальні ситуації, які потребують прийняття на себе відповідальності та розв'язання. Студентам видаються індивідуальні завдання з відпрацювання навичок творчого наукового характеру в умовах виробництва. Вони впроваджують нові методи досліджень, розробляють раціо-налізаторські пропозиції, використовують методичні розробки окремих процесів за фахом, удосконалюють організацію і методи управління підприємством та його структурними підрозділами тощо. Виконані індивідуальні завдання оформляються у вигляді звітів з виробничої практики і захищаються перед комісією або на звітній конференції. Повне виконання програмних завдань до-поможе студентам заглибитися у зміст дисципліни, що вивчається; сприятиме їх успішній підготовці до професійної управлінської діяльності на виробництві.

Практична підготовка проводиться в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача вищого навчального закладу і фахівця з виробництва. Програма практики та її терміни визначаються навчальним планом. Організація практики регламентується «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженим постановою Міністерства освіти і науки України. Практика студентів передбачає безперервність і послідовність її проведення при одержанні достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня. Залежно від спеціальності і спеціалізації студентів практика може бути: виробничою, навчальною, технологічною, економічною, науково-дослідною та ін. На молодших курсах одним з можливих завдань практики може бути оволодіння студентами робочою професією, що відповідає спеціальності. Заключною ланкою практичної підготовки є преддипломна практика студентів, що проводиться перед завершенням дипломного проекту. Під час цієї практики поглиблюються і закріплюються теоретичні знання з всіма дисциплінами

навчального плану, підбирається фактичний матеріал для виконання дипломного проекту (роботи). Практика студентів вищих навчальних закладів проводиться на відповідних базах практики, що повинні відповідати необхідним вимогам програми.

Сучасні дослідники, розкриваючи особливості організації навчально-виробничої практики майбутніх фахівців, акцентують увагу на її психологічному значенні. Враховуючи це, необхідно включати в практику всі види професійної діяльності майбутнього фахівця сфери обслуговування відповідно до державного освітнього стандарту.

Грамотне керівництво практикою в майбутньому вплине на зменшення періоду адаптації випускника до виробничих умов після закінчення вузу, тривалість якого дослідники безпосередньо пов'язують з наявністю досвіду реальних виробничих стосунків, освоєних під час навчання у вищому навчальному закладі та в період проходження різних видів практики.

Основне місце займають професійна спрямованість позааудиторної діяльності та позитивне ставлення студента до майбутньої професії. Важливим є не лише ознайомлення з відповідними теоретичними знаннями, а й формування стійкої потреби в самостійних заняттях, навичок самоконтролю та саморегуляції, відповідального ставлення до себе як до майбутнього фахівця. Позааудиторна діяльність формує у студентів навички практичної діяльності ще у стінах ВНЗ. Це дає можливість студентів, який володіє теоретичними знаннями в галузі туризму, менеджменту, в рамках державного стандарту одержати досвід і практику участі в реальних проектах.

Особливу увагу звертаємо на *дозвілєву діяльність* майбутніх фахівців сфери обслуговування а саме на питання її планування, організації, а також на вивчення їх запитів та інтересів. При цьому дозвілєву діяльність (за І. Петровою) можна розглядати як складову часового простору, як окремий вид життєдіяльності студента і як психологічний стан [11]. Інтегративною вважається концепція цілісного способу життєдіяльності. Її сутність, на думку дослідниці, полягає в тому, що всі сфери людського життя мають дозвілєвий потенціал, тобто можливості для творчості, саморозвитку та самовдосконалення мають різні види студентського життя. Дозвілля характеризується специфічними ознаками, основними серед яких є: свобода вибору дозвілєвої діяльності, свобода від обов'язків; добровільна участь у дозвілєвій діяльності; бажання отримати задоволення і позитивні емоції, розважитися, відпочити; самодостатність і самоцінність; компенсаційність дозвілля [11].

Загальними принципами дозвілєвої діяльності вважаємо цілеспрямованість, системність, добровільність, доступність та якість дозвілєвих послуг, принцип інтересу, диференціація. Чітке ж визначення основних дозвілєвих функцій дасть змогу окреслити напрями дозвілєвої діяльності, концентрувати її завдання, зокрема на професійному самовдосконаленні, в цілому ж посилити її соціальну значимість.

Аналіз дозвілєвої діяльності як соціально-культурного явища в контексті студентської життєдіяльності дозволяє виокремити в його структурі такі змістові компоненти: освітній, політичний, моральний, естетичний, науково-технічний, спортивний, соціальний, економічний і сімейний.

Дослідження змістового наповнення дозвілля відкриває можливості для оновлення, збагачення та актуалізації дозвілєвої діяльності відповідно до потреб професійного самовдосконалення та реальних потреб студента. При формулюванні функцій дозвілєвої діяльності слід враховувати істотні та специфічні риси дозвілля, потреби професійного самовдосконалення та практикозорієнтований характер дозвілля. Серед основних соціальних функцій дозвілєвої діяльності виділяємо: комунікативну, рекреаційну, творчу, соціальну, ціннісно-орієнтаційну, пізнавальну і виховну. Функції дозвілля визначають його рівні: пасивне, розважальне, пізнавальне, творче дозвілля.

В умовах активного залучення студентського колективу до всебічного розвитку студента у ВНЗ вважаємо за необхідне широкомасштабне залучення таких студентських організацій, як студентський профком та студентський сенат, у процес організації змістового дозвілля молоді в аспекті проведення конкурсів, тематика яких тісно пов'язана із сферою обслуговування. Окрім іншого, варто залучати студентів різних факультетів до участі в реалізації творчих програм студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа»; організовувати зустрічі учасників міжнародних конференцій, симпозіумів тощо. Оскільки часто проводяться різні фестивалі, перфоманси, ярмарки, флешмоби потрібно залучати студентів до таких заходів.

Висновки. Позааудиторна діяльність студентів – це процес, у якому домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. Позааудиторна діяльність має бути орієнтована на особистість студента. Важливо, щоб у ВНЗ на кожній кафедрі функціонували гуртки, проводилися диспути та дискусії, семінари, консультації тощо. Добре, коли ці процеси мають усталений, організований характер, а студентське самоврядування значною мірою намагається вирішувати організаційно важливі питання.

Урізноманітнення форм позааудиторної діяльності, на наше глибоке переконання, дає змогу охопити різними видами діяльності значну кількість студентів. Окрім того, необхідним є створення умов, за яких студенти можуть обирати собі ту форму роботи, яка їх найбільше зацікавить. Проте позааудиторна робота зможе дати суттєві результати лише в тому випадку, якщо вона стає органічною частиною навчального процесу та є його продовженням, коли студенти вбачають у ній дієвий засіб розширення свого кругозору, засобом підготовки до професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого вивчення потребують питання, які мають вирішуватися у процесі професійного самовдосконалення особистості майбутнього фахівця сфери обслуговування в позааудиторній діяльності.

Список використаної літератури

1. Савченко С. В. Личностно-ориентированный подход к организации внеучебной работы в вузе / С. В. Савченко // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – Луганськ, 2003. – Вип. 7 (63). – С. 193–198.
2. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності : [монографія] / М. М. Солдатенко – К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 198 с.
3. Скрипник Н. С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів: сутність, структура й особливості / Н. С. Скрипник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27 (80). – С. 566 – 571.
4. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. І. Слєпкань – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.
5. Стоян А. Н. Организация досуга студенческой молодежи / А. Н. Стоян. – К. : Вища школа, 1984. – 41 с.
6. Овчаренко Г. Е. Позанавчальна діяльність студентів у вищих навчальних закладах : сутнісні характеристики, структура та особливості / Г. Е. Овчаренко // Освіта Донбасу. – 2008. – № 5–6 (130–131). – С. 35–38.
7. Максимець О. Роль викладача вищої школи в організації позааудиторної роботи майбутніх фахівців туристичної галузі / Олександра Максимець // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Л., 2009. – Вип. 25. – Ч 4. – С. 64 – 72.
8. Модернизация педагогического образования // Информационный бюллетень 1(29) – С.Пб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2006. – С. 34 – 54.
9. Ніколенко Л. М. До проблеми організації позааудиторної діяльності з розвитку лідерського потенціалу особистості [Електронний ресурс] / Л. М. Ніколаєнко. – Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/Nikolenko.htm>.
10. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.; [за ред. З. Н. Курлянд]. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

11. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підруч. / І. В. Петрова. – К. : Кондор, 2005. – 408 с.
12. Петриченко Л. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності / Л. Петриченко // Випуск LI. – Слов'янськ, 2010. – С. 33–40.
13. Попова В. И. Внеаудиторная деятельность студентов : теория и социально-педагогическая практика : дис. ... доктора пед. Наук : 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования / В. И. Попова – Оренбург, 2003. – 332 с.

Одержано редакцією 22.01.2015
Прийнято до публікації 27.01.2015

Анотація. Р. П. Загнибеда **Внеаудиторная деятельность студентов в системе их профессиональной подготовки.** В статье раскрывается роль и значение внеаудиторной деятельности студентов в процессе их профессиональной подготовки. Обосновывается система внеаудиторной деятельности в высшем учебном заведении, основными видами которой считается самостоятельная работа, научно-исследовательская, практика, досуговая деятельность. Анализируются основные функции позааудиторной деятельности студентов.

Ключевые слова: внеаудиторная деятельность, самостоятельная работа, научно-исследовательская, практика, досуговая деятельность, профессиональная подготовка, специалист сферы обслуживания.

Summary. Raisa Zagnybidia. **Extracurricular students' activity as a component of their professional training.** The article highlights the importance of professional training of would-be service industry experts. It has been proved that curriculum plays an important role in training students for their future career although professional training efficiency depends greatly on a system of extracurricular activities at the institution of higher learning.

In the research context the essence of the term «extracurricular activities» has been defined more precisely; extracurricular activities as a component of interrelated work of educational institutions has also been studied, which is an integral part of professional training and is accomplished beyond the syllabus in order to create conditions for students' individual progress and their self-realization. The emphasis is made on the following main tasks which must be solved in the process of designing a would-be service industry expert during extracurricular activities: teach the students to define the level of their professional self-improvement at circumstances of higher educational establishment; improve the ability to independently choose means, methods and main directions of professional self-improvement; design skills to find guidelines, which must be reached in individual professional development; improve skills to independently study and analyze hospitality industry etc.

The main kinds of extracurricular activities are considered to be the following: individual work, research work, educational training, and leisure activities.

Key words: leisure activities, research work, extracurricular activities, professional training, independent work, practice, service industry expert.

УДК [331. 5:37](430)

Л. В. Кнодель

ВЗАЄМОДІЯ РИНКУ ПРАЦІ ТА СИСТЕМИ ОСВІТИ У НІМЕЧЧИНІ

Статтю присвячено проблемам взаємодії ринку праці та системи освіти у Німеччині. У Німеччині існує кілька способів вирішення цієї проблеми, що їх розглянуто у пропонованій статті. Істотною відмінністю німецької системи професійного навчання є концентрація й інтеграція освітніх ресурсів, висока організованість і дисципліна навчального процесу.

Ключові слова: освіта, професійна освіта, ринок праці, навчальні заклади, наукові дослідження, навчальні дисципліни.